

Jan Dalberg, lækni:

Sjúkrahúsverkið svíkur krabbameinssjúklingar

- Ov sein sjúkuavgerð og at fólk fara seint til lækna eru ikki orsøkirnar til vaksandi deyðstítleikan av krabbameini. Tað er hinvegin sjúkrahúsverkið, ið eigur ábyrgdina, tí fólk sleppa ov seint í viðgerð, sigur Jan Dalberg, ið hevur granskað krabbameinssjúkur hjá føroyingum

TURID KJØLBRO

Ein orsök til, at fólk fáa í boði fyriryrgandi kanningar, eitt nú screeningar innan bróstkrabba og livmóðurkrabba, er at staðfesta krabbamein, áðrenn rættligur vandi er á ferð. Seinastu fimm árinu hava føroyskar kvinnur millum 25 og 60 ár havt møguleikan at verða kannaðar fyri kyknuubroytingar í livmóðurhálsi, og undirtøkan hevur verið góð. Gongst sum landstýrisskivinnar í almanna- og heilsumálum, Helena Dam á Neystabø, ætlar, stendur føroyskum kvinnum í boði næsta ár at fáa reglugar mammografikanningar.

Á ráðstevnuni, sum Føroya Felag móti Krabbameini skipaði fyri leygar-dagin í Norðurlandahúsinum í Havn, helt Jan Dalberg, lækni og granskari í krabbameinssjúkum, fyrilestur um, hvør skal fara til lækna, sjúkuavgerð og seinkað sjúkuavgerð.

- Fyrr torðu fólk ikki so væl at fara til lækna og bið-

aðu nakað leingi, áðrenn tey fóru. Men eg havi ein varhuga av, at yngri fólk í dag tora betur og fara skjótari, um tey kenna á sær eitt-hvørt. Kanningarnar, sum verða gjørdar í dag, eru eisini munandi lættari, skjótari og pinufríari, enn tær vóru í gomlum dögum. Tær nógvu ræðandi søgurnar, ið gingu munn av munn um, hvussu pinufult tað var at taka onkra roynd, hava stygt fólk burtur frá lækna. Hinvegin er greitt, at nógv fólk fara ov seint til lækna, serliga menn og soleiðis hevur altíð verið. Og tað er galdandi yvirhøvur, sigur Jan Dalberg.

Opin dialogur

Fyri at kunna týða ymsu og ymsku tekni og sjúkraeyðkennini, ið benda á, at eitt-hvørt er galið, mugu fólk verða upplýst um sjúkur.

- Upplýsandi tilfar, faldarar og annað eigur at verða gjørt, ið lýsir ymsu sjúku-eyðkennini. Men nógv er upplagt og eyðsýnligt, og nógv fólk vita, at eithvørt

er galið uttan tó at fara til lækna. Tað eigur at vera ein opin dialogur millum sjúkrá-húsverkið og fólk, sigur Jan Dalberg.

- Við núverandi tali av kommunulæknum í Føroyum, eigur at vera tíð til hvønn einstakan. Tað kann vera, at vit skulu gera sum í Íslandi. Í nøkrum førum situr ein serlækni í krabbameinssjúkum í nakrar tímar í viðtaluni hjá einum kommunulækna. Henda serlæknan eiga vit ikki enn, men tað kann vera hann kemur.

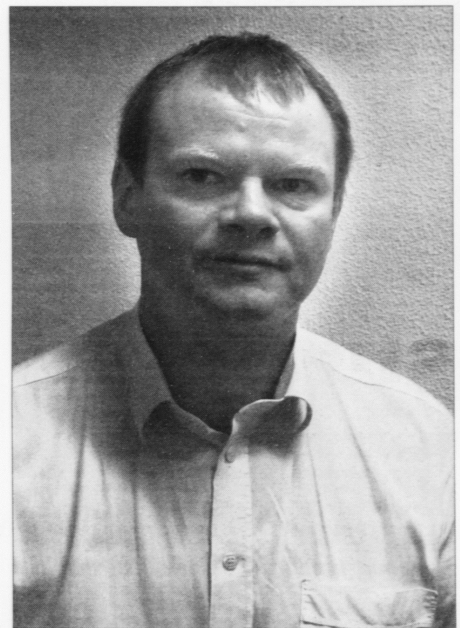
Jan Dalberg heldur ikki, at ov sein sjúkuavgerð og at fólk sum heild fara seint til lækna er orsøkin til vaksandi deyðstítleikan av krabbameini.

- Út frá royndum veit eg, at tað gongur alt ov long tíð, til fólk sleppa í viðgerð. Tað vil siga, at tað er sjúkrá-húsverkið, sum ikki er nóg gott og sum svíkur. Taka vit bróstkrabba sum dømi, eigur eftir mínum tykki at ganga í mesta lagi tvær vikur frá tí kvinnan hevur fing-

ið skurðviðgerð, til hon fer í strálviðgerð. Í dag ganga í øllum førum tveir mánaðir. Hetta er ótolandi hjá viðkomandi sjúklingi, og eitt sera stórt sálarligt trýst at leggja á viðkomandi, at tey verða noydd at biða so leingi. Politisku myndugleikarnir í Danmark eru greiðir yvir henda veruleika og at tað verður neyðugt at skifta allar maskinurnar út, tí tær eru ov gamlar.

- Føroyingar eru betur fyri enn danir, tá ið tað ræður um at sleppa undir skurð og at fáa kemoterapi fyri krabbamein. Har er eingin biðitíð, men tað nyttar kortini lítið, tá ið viðkomandi er noyddur at biða 2-3 mánaðir eftir strálviðgerðini.

Ikkí spjaða viðgerðina
Landsstýrisskivinnar í almanna- og heilsumálum hevur borið uppá mál, at vit eiga at hyggja eftir møguleikum aðra staðni enn í Danmark, tá ið tað snýr seg um at veita føroyingum viðgerð fyri sjúkur. Ísland hevur verið nevnt.

Jan Dalberg, lækni og granskari í krabbameinssjúkum, er ikki so heitur fyri at spjaða føroyingar á sjúkrahúsum uttanlands, tá ið tað snýr seg um viðgerð fyri álvarssamar sjúkur, tí so missa vit yvirliðið. Mynd: Jens Kristian Vang

- Sum heild meti eg ikki, at vit eiga at spjaða føroyingar ov víða, tí so missa vit yvirliðið. Eg haldi, vit eiga at halda okkum til eitt sjúkrahús. Hinvegin, um Ríkissjúkrahúsið ikki kann veita føroyingum strálviðgerð nóg tíðliga, eiga vit at flyta hana onkra aðra staðni samlaða. Eg havi ikki kannað, hvussu skjótt og væl ís-

lendingar kunnu bjóða føroyingum hesa viðgerð, men um hon er betur enn á Ríkissjúkrahúsinum, eiga vit sjálvandi at taka av. Vit kundu eisini lagt trýst á Ríkissjúkrahúsið og sagt, at um vit ikki fáa strálviðgerðina uml. tvær vikur eftir skurðviðgerðina, so flyta vit alla viðgerðina onkra aðra staðni.

Aldubáran við summartónum

Ein av føstu luttakarunum á tónleikastevnuni Summartónar seinastu árinu hevur verið tónleikabólkurin Aldubáran. Føroysku tónlistarfólkini, ið manna Aldubáruna, hava fingið seks framúr dugnaligar gestatónleikarar afturat sær at spæla á Summartónum 1999. Tey fara at hava konsertir í Klaksvík, í Fuglafirði og í Havn við serliga fronskum tónleiki og tveimum frumframførslum.

Pierrot Lunaire.

23. og 24. juni fara tey at framføra tað sermerkta verkið Pierrot Lunaire eftir Arnold Schoenberg (1874-1951) fyri rødd, floytu, klarinett, fiól/bratsj, sello og klaver. Verkið er skrivað í 1912 og var ógvuliga nýskapandi, tá tað kom fram, og hevur síðani verið talt millum høvuðsverkini í alheims tónleikabókmentunum. Schoenberg brúkar røddina á ein hátt, sum eingin hevði gjørt undan honum.

Tónaskaldið kallaði henda sanghátin »Sprechgesang«, tað er syngjandi tala, Ljósforirni verða eisini brúkt upp á nógvir spennandi mátar, soleiðis at verk-

ið er eitt tað mest sermerkta, sum nakar hevur skrivað. Hetta er fyrstu ferð at Pierrot Lunaire verður spelt í Føroyum.

Solistur hjá Aldubáruni verður eysturrikska sopran-sangarinna Anna Maria Pammer, Eva Østergaard spælir floytu, Anna Klett klarinett, Øssur Bæk fiól, Hege Waldeland sello og Jóhannes Andreassen klaver. Thomas Søndergaard stjórnar framførslunum báðum, sum verða í Norðurlandahúsinum tann 23. og 24. í hesum.

Aldubáran í Havn og í Fuglafirði.

Á konsertum í Norðurlandahúsinum 30. juni og Fuglafjarðar skúla 1. juli fer Aldubáran at spæla nýggja verkið Notturmo eftir danska tónaskaldið Kuno Kjerbye Kristensen. Verkið er skrivað til Aldubáruna. Afturat hesum verki fara tey at spæla meiri hevdbundnan klassiskan tónleik. Í Norðurlandahúsinum: Sonatu eftir Jean-Marie Leclair, Deux Interludes eftir Jacques Ibert og Trio opus 11 eftir Ludwig van Beethoven. Og í Fuglafirði: Trio eftir Beet-

Aldubáran í Listaskálanum

hoven og sonatu fyri tvær fiólrar eftir Sergei Prokofiev, sum brøðurnir Øssur og Rúni Bæk spæla. Øssur hevur nú í uml. eitt ár verið solofíolleikari í tí frálíka bólkinum Det Jyske Ensemble. Rúni hevur hetta seinasta árið verið í útbúgving á tí víðagitna Juilliard School í New York, har hann hevur fingið frálæru frá Dorothy Delay. Rúni hevur eisini fingið onkran tíma frá Itzhak Perlman.

Sunleif Rasmussen í Klaksvík og í Havn.

Aldubáran fer at frumframføra nýskrivaða verkið »Trauer und Freude« eftir Sunleif Rasmussen á konsert í Ósaskúlanum tann 3. juli. Afturat Sunleifi fara á hoyrararnir í Klaksvík at hoyra tónleik eftir fronsku tónaskaldini Messiaen, Poulenc, Debussy og Ibert. Verkið »Trauer und Freude« verður endurtikið

á konsert í Norðurlandahúsinum tann 4. juli. Til ta konsertina fer Aldubáran eisini at spæla verk eftir Messiaen, Prokofiev, Poulenc og Debussy. Sunleif Rasmussen fer áðrenn framførsluna at siga áhoyrarunum frá um tónleikin hjá sær.

Aldubáru-manningin á Summartónum (umframt Pierrot Lunaire) er: Andrea Heindriksdóttir (floytu), Anna E. Klett (klarinett), Páll Sólstein (horn), Øssur

Bæk (fiól), Sámal Petersen (fiól), Rúni Bæk (fiól, bratsj) Ólavur Jakobsen (gittar), Jóhannes Andreassen (klaver) Gestatónleikarar: Signe Haugland (fagott), Hege Waldeland (sello), Thomas Søndergaard (stjórnandi)